

CELİLÎ'NİN HUSREV Ü ŞİRİN'İ

AGÂH SIRRI LEVEND

Türkçe kaleme alınmış Husrev ü Şirin hikâyeleri arasında Hamidîzade Bursalı Celilî (ö.H. 977 = M. 1569'dan sonra)nin *Husrev ü Şirin* mesnevîsi, edebiyat âleminde gereği gibi bilinmemektedir. Halbuki Celilî, genç yaşta çevresine kendisini tanıtmış, "Penc Genc"e el atmak isteğiyle 24 yaşında *Husrev ü Şirin* mesnevîsini kaleme almış, *Leylâ vü Mecnun*,¹ *Hecr-name* (kendi hasbahalı), *Mihet-name* (küçük bir hikâye) adlı mesnevîleriyle, iki *Gül-i Sad-berk* (ayrı yüzer gazel) den toplanmış bir *Külliyat* meydana getirmiştir. Bu bakımdan güçlü bir şair sayılabilir. *Külliyat*'ın Türkiye kitaplıklarında bulunmaması, *Husrev ü Şirin* mesnevîsinden de ancak bir nüshanın kitaplıkların birinde unutulup kalması, buna sebep olmuştur denilebilir.

Celilî, hamse vadisinde ilk usta olan Nizamî'nin mesnevîsini izlemiştir. Ancak bunu yaparken hikâyenin yalnız özünü almış, ayrıntılarını atarak, tasvirlerinin çoğundan vazgeçerek, özetini meydana getirmiştir.

"Nazire", "Cevap", "Mukabele" gibi adlar verilen bu çeşit aktarmalarda esas, olaylardan çok, üslûpta kişilik göstermek, mümkünse yeni mazmunlar bulmak olduğuna göre, bu eseri de daha çok dil ve deyiş bakımından ele alarak, çağdaşlarının aynı konuda kaleme aldıkları eserleriyle karşılaştırmak gerekir.

Nizamî'nin *Husrev ü Şirin* mesnevîsini Türkçeye ilk kez aktaran Şeyhî (ö. H. 832 = M. 1429'dan sonra) dır. Celilî, mesnevîsini H. 918 = M. 1512'de bitirmiş olduğundan, bu iki eserin yazılış tarihi arasında 80 yıldan artık bir zaman geçmiş bulunuyor.

Bu iki eser arasında, aynı parçaları karşılaştırarak yapılacak bir kıyaslama, Türk edebiyatının bu süre içinde dil, deyiş, hüner ve sanat bakımından geçirdiği gelişmeyi izleyebilmek için çok güzel bir fırsattır.

¹ *Leylâ vü Mecnun* mesnevîsi için bk: Agâh Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Leylâ ve Mecnun hikâyesi*, Ankara 1959, İş Bankası yayınlarından.

Şairden bahseden kaynaklar: Sehî (s. 114), Latîfî (s. 119), Ahdî, Aşık Çl., Hasan Çl., Beyanî, Kafzade *Tez.leri* ile, Âlî, *Künh*; Kâtib Çl., *Keşf.* (c. I, s. 724 ve c. II, s. 1571); Mustakimzade, *Mecelle* (V. 172); Belig, *Gül-Deste* (s. 454); Bursalı Tahir, *OSM* (c. II, s. 124); S. N. Ergun, *Tş.* (c. III, s. 955.

Şairden bahseden başka eserler ve yazılar: *İslâm An.* (c. III, s. 66); İ. H. Ertaylan, *Külliyat-ı Divan-ı Mevlâna Hamidî*; Agâh Sırrı Levend, *Arap, Fars ve Türk Edebiyatlarında Leylâ ve Mecnun Hikâyesi* (Celîlî'nin Leylâ ve Mecnun'u), Ankara 1959.

Eserin yazıldığı tarih: H. 918 = M. 1512, beyit sayısı: 2019. Eserin bulunduğu yer: Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fak. Ktp., No. 44923 (M.C. An); istinsah edilmiş bir nüshası bende; Paris Bibliotheque Nationale (an. fon. No. 365), külliyyatı içinde; külliyyatın fotokopisi bendeki yazmalar arasında.

Eser şu beyitlerle başlıyor :

Ne dîvân k'aña Allah ola 'unvân
İrişmez dâmenine dest-i noķşân

Şair, iki tevhit bir münacat ile bir na'ttan ve zamanın padişahı I. Selim'i öven iki manzumeden sonra hikâyeye başlıyor :

Hikâyet iden üstâd-ı sühan-râz
Bu resme oldu sözde nükte-perdâz
Ki çün Şehzâde Hürmüz şâh oldu
Sphr-i salţanatta mâh oldu
Oturdu mesned-i Nüşîrevân'a
Urundu tâc-ı zerrîn hüsrevâne
.....
Eğerçi varidi 'adli zülâli
Velî gül virmemiş 'ömri nihâli
Dilerdi mîve gönli bâğ-bânı
Umardı vire 'ömri bû-sitânı
Cihânda zindedür şol merd-i 'âķil
Ki yirinde kıala ferzend-i muķbil
İderdi şâh 'işret kâm ü nâkâm
Sürüp câmı gözedürdi ser-encâm

Oğul balı olur ol vaqt şîrîn
 Ki atasına ittirmeye nefrîn
 Hudâdan ister idi çünki ferzend
 Müyesser oldu bir ferzend-i dil-bend

Doğan çocuğun adını Husrev-i Perviz koyarlar. Üç dört yaşına gelince çocuğu okumak üzere Büzürc Mihr'e verirler. Husrev az zamanda bütün fenneleri, ön dördüne basınca da ok atmayı, kılıç kullanmayı öğrenir. Bunu gören Hürmüz sevincinden adaletini artırır. Yeniden birçok yasaklar koyar.

Şehzade Husrev bir gün avlanmak üzere kıra çıkar. Oradaki yüksek bir dağ eteğinde akşama dek avlandıktan sonra, gece olunca meclis kurdurup içmeğe başlar. Sazlar çalınır; mısralar okunur. Bu sırada Şehzade'nin kullarından biri, izinsiz bir bağa girip elma koparır; sahibine de hakaret eder. Şehzade'nin atlarından biri de bir fakirin tarlasına girip ekinini yer.

Sabahleyin Hürmüz Şah divana çıkınca, bağ ve tarla sahibi şahın huzuruna girip Şehzadeden yakınırırlar. Hürmüz bunları işitip de, verdiği emrin oğlu tarafından bozulduğunu duyunca, cellada teslim etmek üzere oğlunu huzuruna getirtir. Husrev, gençliğini öne sürerek babasına yalvarır; vezirler de şefaata edince Hürmüz oğlunu affeder. Fakat emrinin yerine gelmesi için atı has ahırdan çıkartır; elma hırsızını döğdürür; çalcıların sazlarını da kırdırır.

Meğer bir gün ki gul-şen hurremidi
 Nesim-i rûh-perver hoş-demidi

Bulut bâğa gül-âb-ı ter saçardı
 Şabâ hâk üstine 'anber saçardı

Çiçekler hil'at-ı dîbâ giyerdi
 'Arûs-ı gül kızıl vâlâ giyerdi

Oturup bir çemende şâh-zâde
 Tutardı lâlâ bigi elde bâde

Bir iki hem-demile mey içerdi
 Çemende gonce veş gönlin açardı

Nedîmi varidi bir mahrem-i râz
 Gam u şâdî deminde Şâh'a dem-sâz

Seyâhatde güneş bigi cihân-gerd
 Zemînde hikmetile âsmân-gerd
 Cihânda seyr kılmış çok 'acâyib
 Ğam-ı ğurbet çeküp görmüş ğarâyib
 Bu miñnet-hânede çok derd çekmiş
 Cihânda ya'nî germ ü serd çekmiş
 Ulu deyr içlerin olmuşdı dâyr
 Geh olup mu'tekif gâhî mücâvir
 Şu resme naķşda üstâd-ı kâmil
 Ki Mânî aña bir şâgird-i kâbil
 Od üzre kâkül-i müşkîn yazardı
 Şunuñ ebrûlarına çîn yazardı
 Gehî ejder yazardı kıl kalemden
 Geh eyler mürçe müşkîn raķamdan ²
 Çû naķş-ı bâde vü câm ide peyvest
 Eline almadan gören olur mest
 Eğer resmitse serv ola hürâmân
 Ve ger gül yazsa bülbül kıala hayrân
 Cihân-dîde cihân-gerdîde evbâş ³
 Ki nâm olmuş aña Şâpür-ı naķķâş
 Teveccüh eyledi Şeh-zâde aña
 Tekellüf kıldı câm-ı bâde aña
 Didi ey merd-i rûşen-rây luţfit
 Çû sensin şem'-i bezm-ârây luţfit
 Söze başla ki meclis germ olsun
 Füsürde-dil olanlar nerm olsun
 Bize naķleyle bir şîrîn hikâyet
 Ki nuķl-i bezm ola ol hõş rivâyet

Bu emri alan Şapur söze başlayarak, cihanı dolastığı sırada bir gün yolunun Ermen'e düştüğünü, bir Banu'nun bu güzel ülkenin şahı bulunduğunu, kocası ve çocuğu olmadığı için kardeşinin kızını yanına aldığını söyleyerek kızı şöyle över :

² Mürçe = küçük karınca.

³ Evbâş = serseri, çapkın.

İki gīsūları şan leyletü'l-kadr
 Cemāli leyletü'l-kadr içre bir bedr
 Saçma halka halka tâb virmiş
 Kemend-i zülfine kullâb virmiş ⁴
 Cemāli cāmi'inde tāk-ı müşkîn
 İki ebrūlarıdur 'anber-ākîn
 Ruhām altında tāk-ı lācverdî
 Mu'anber tîni müşk-ālūd gerdi ⁵
 Getürmeğe o tāk-ı 'anberîni
 Sütün-ı sîm kōnmuş adı bîni ⁶
 Meğer tōmār-ı sîmîn-i füsündür
 Ki ta'vîz-i dil-i ehl-i cünündür ⁷
 Gözi cādūsı pürnîreng olmuş ⁸
 Zihî Hindū ki şūh u şeng olmuş
 İki Türk-i keman-keş tîr-efken ⁹
 İki āhūdur amma şîr-efken
 Yüzinūñ şerm-sārıdur gül-i bāğ
 Ruḥmuñ dāğ-dārı lāle-i tağ
 Semendür sünbüle peyveste olmuş
 Gül-i ter yāsemenle deste olmuş
 Ruḥ-ı gül-nārı şevkından tarab-nāk
 Giribānım çeküp gül eylemiş çak
 Lebi kand ü nebātuñ çeşmesidür
 Dehānı āb-ı hayvān eşmesidür ¹⁰
 Lebā-leb cāmdur la'li şeker-nüş
 Dehānı hoḳka-i yāḳūt-ı dūr-püş
 Dehānı şehd-i şîr-ālūde gūyā
 Lebîdür şekkerîn pālūde gūyā

⁴ Kullâb = çengel.

⁵ Tîn = çamur, balçık; gerd = toz toprak.

⁶ Bîni = burun.

⁷ Ta'vîz = nazar değmemesi için takılan muska.

⁸ Nîreng = büyü, gözbacılık.

⁹ Efken = atıcı, düşürücü.

¹⁰ Eşme = kumsal yerde kaynayan su pınarı.

Dehâni gelse güftâra mükerrer
 Lebi iki hilâl ile muşavver
 ‘Aceb kim zerre bürc-i ahter olmuş
 ‘Aceb kim kaṭra dürc-i gevher olmuş
 Lebidür selsebîl-i bâğ-ı Rızvân
 K’olur el selsebîlün sîni dendân
 Şanasın gerdenidür şem‘-i kâfûr
 Yüzi ol şem‘ üzre şu‘le-i nûr
 Yehûd tømârdur efsûn demîde¹¹
 Ki avlar heykel-i cân-ı remîde¹²
 Şanasın sîm-i sâde sînesi var
 Muşaffâ levḫaden âyînesi var
 Meğer kim sûre-i nûr ezber itmiş
 Du‘â-yı nûr hırzın zîver itmiş¹³
 Virür engüşti bâğ-ı hüsne revnaḫ¹⁴
 Şanasın gonce-i gül-zâr-ı zanbaḫ
 Ser-i nâhûnleridür fustuḫ-ı ter¹⁵
 ‘Aceb k’olmuş semenler fustuḫ-âver
 Nihâl-i gül bigi ol ḫadd-i bâlâ
 Olur bâğ-ı cemâle gülşen-ârâ
 Dir idüm serv eğer serv olsa gül-nâr
 Oḫurdum şâh-ı gül gül ḫılsa güftâr¹⁶
 Kenâra gelmese nola miyânı¹⁷
 Vefâ bigi belürmez çû nişânı
 İki sîmîn sûtûn üstinde üstâd
 Şan iki kûh-ı billûr itdi âbâd

¹¹ Demîde = yetişmiş, bitmiş.

¹² Remîde = ürkmüş.

¹³ Hırz = korunmak için takılan muska, tılsım.

¹⁴ Engüşt = parmak.

¹⁵ Nâhûn = tırnak.

¹⁶ Oḫumak = çağırarak; güftar = söz.

¹⁷ Kenâr = kucak, son, uç; miyan = bel.

İki cām-ı cihān-bīndür sūtūde¹⁸
 Ki zeyn olmuş iki sīmīn 'amūda
 Çū şehd ü şīr ü şekkerdür nihādı
 Leb-i la'li bigi Şīrīn'dür adı

Husrev kızın güzelliğini iştince, içine düşen ateşle yanar. Yakasını yırtar, sararıp solar. Şirin'i görmek üzere yurdunu bırakıp yola düşmek istediğini Şavur'a söyler. Şavur: "Merak etme, hemen Ermen'e gider, büyü yaparak onu sana âşık ederim" diye Şehzadeyi avutur. Husrev'in verdiği hazineyi alarak yola düşer. Ermen'e gelince, büyük bir dağdaki kiliseye yerleşir. Papas kılığına girip Şirin'i büyülemek için hazırlığa başlar. Sonra ipekli bir kumaş üstüne Husrev'in resmini yaparak, Şirin'in her gün eğlenmek üzere geldiği bahçesindeki bir ağaca asar. Biraz sonra Şirin etrafını saran güzel kızlar arasında bahçeye gelir. İçki meclisi kurulur; kadehler çekilir, sazlar çalınır. Bu sırada gözü ağaca asılı resme ilişen Şirin, kızlardan birini gönderip resmi getirtir. Husrev'in ipekli kumaş üzerine çizilmiş yüzünü görünce hemen âşık olur. Resmi yüzüne gözüne sürer, yakasını yırtar, ağlamağa başlar. Bu hali gören kızlar resmi saklayarak, periler alıp götürdü derler. Ertesi günü Şavur ipekli kumaş üzerine tekrar Husrev'in resmini yaparak Şirin'in geleceği bahçedeki ağacın birine asar. Biraz sonra kızlarla gelen Şirin, içip eğlendiği sırada yine ağaca asılı resmi görünce hemen bayılıp yere düşer. Biraz sonra kendine gelip resmi getirmelerini emreder. Fakat kızlar yine resmi saklayarak periler aldı derler.

Üçüncü günü Şavur Husrev'in yeni bir resmini yaparak Şirin'in geleceği bahçedeki ağaçlardan birine asar. Biraz sonra kızlarla gelen Şirin içip eğlenirken, karşıda asılı resmi görünce, hemen fırlayıp resmi alır, yüzüne gözüne sürer. Bu resimleri yapan nakkaşı bulup getirmeleri için kızlara yalvarır.

Ertesi sabah papaz kılığına giren Şavur, Şirin'in bulunduğu bahçeye gelir. Uzaktan bir papazın gelmekte olduğunu gören Şirin, hemen onu getirmelerini kızlara emreder. Gelen Şavur'a, bu resimlerin hikmetini ve bunları yapan nakkaşın kim olduğunu sorar. Şavur bu sırrı ancak kendisine söyleyeceğini bildirince, Şirin yanındaki kızları savar. Şirinle yalnız kalan Şavur, söze başlayarak: "Bu, yedi iklimin şahı Hürmüz'ün oğlu Husrev-i Perviz'in resmidir. Resmi yapan da benim. Husrev sizin

¹⁸ Sütüde = övülen.

güzelliğini işiterek âşık oldu. Gece gündüz ağlayıp inliyor. Kendini tanıtmak üzere şu yüzüğü benimle size gönderdi” diyerek, Husrev’e Cemşit Şah’dan kalmış olan yüzüğü Şirin’e uzatır. Şirin yüzüğü alıp öper; bir çare bulması için Şavur’a yalvarır: “Bana yol gösterirsen sabahleyin Şebdiz’e binip onu bulmak üzere yola çıkarım” der. Şavur ona yolu anlatır. Medayin’e yaklaşınca, şehirde göreceği büyük sarayın Husrev’e ait olduğunu, Husrev’in kendini karşılayacağını, eğer kendisi yoksa sarayın bahçesinde biraz beklemesini söyler.

Sabah olunca Şirin, avlanmak üzere Şebdiz’e binip kıra çıkacağını söyleyerek, Mihin Banu’dan izin ister. Biraz sonra yanına kızları da alarak yola çıkar. Karşılarına çıkan bir ahuyu kovalamak bahanesiyle atını mahmuzlar; bir anda gözden kaybolur. Adamları arkasından koşup saatlerce ararlarsa da Şirin’i bulamazlar. Atın kızı alıp kaçırdığına hükmederek, durumu Mihin Banu’ya anlatırlar. Mihin Banu ağlayıp inler, yanıp yakılır.

Öte yanda Şirin, at üstünde yedi gün dağları, sahraları geçtikten sonra, bir az dinlenmek üzere bir orman kenarında atından iner. Ellerini açıp Allah’a dua eder, sonra uzanıp yatar. Uykuya daldığı sırada atının kişnediğini duyar, gözünü açıp da karşısına bir arslanın belirmiş olduğunu görünce, hemen yanındaki kılıcı kınından çekip arslana saldırır; bir vuruşta arslanın başını keser. Sonra atına binip yola düzülür.

Sabah olunca, yolu cennet gibi güzel ve sulak bir gül bahçesine düşer.

Çū gönli akdı ol hōş cūy-bāra
 İnüp Şebdiz’i şaldı zebze-zāra
 Alur sīmīn ilikden tükme-i zer
 Şanasın gonceden çıkdı gül-i ter
 Çıkardı birbir egninden libāsm
 Gül-i ter bigi günā-gün kabāsm¹⁹
 Kabā ardınca pīrāhen çıkardı
 Semenden şan gül-i sūsen çıkardı²⁰
 Çū gül-şen içre uryān oldu ol hūr
 Görüdü Vādī-i Eymen’de şan nūr²¹

¹⁹ Kabā = elbise.

²⁰ Sūsen = susam çiçeği.

²¹ Vādī-i Eymen = Musa Peygamber’in Tanrı’nın tecellisine kavuştuğu yer.

Şanasın ebr içinden çıkdı hürşid
 Bıraqdı sünbüle burcını nâhid
 Beline nîl-gün meyzer tutundı²²
 Gül-i ter berk-i nîlüfer tutundı
 Virür ol nîl-gün perde letâfet
 K'olur âyine zâhrında keşâfet
 Zümürrüd içre kaldı tahta-i sîm
 Bürüdî levh-ı ümmîdi haç-ı bîm

 Girüp havz içre Şirîn-i seker-bâr
 Yunur ol burc-ı âbîde kamer-vâr²³
 Zülâl-i kevşere şan hür girdi
 Zamîr-i rüşen içre nür girdi
 Cû aks-i hüsni pertev şaldı âba
 Meh oldı zîr-dest ol âftâba
 Teni pertev şalup ol âftâbuñ
 Düşerdi lerze endâmna âbuñ
 Alup ol serv-şaddûñ dâmenin âb
 Şaçı sünbüllerin kıldı şabâ tâb
 Tarâvet irdi şudan güllerine
 Güşâyiş 'ukde-i sünbüllerine
 Cû saçın çözdü ol müşkîn-külâle²⁴
 Şan oldı ebr-i âb üzre havâle
 Şanasın âb şehd ü şekker oldı
 Gül-i müşk ü 'abîr ü 'anber oldı²⁵
 Sürüp 'anber gül-i hoş-bü yirine
 Gül-âb-ı ter dökündü şu yirine

Öte yandan Perviz :

Gönül virmişdi bir müşkîn gazâle
 Sek-i dîvâne veş eylerdi nâle

²² Meyzer = futa, peştimal, sarık.

²³ Burc-ı âbî = seretan (yengeç), akrep, hut (balık) burçları.

²⁴ Külâle = kıvrık saç, çiçek demeti.

²⁵ 'Abîr = türlü çiçeklerden yapılmış güzel koku.

Perî işitmeden dīvâne olmuş
 Çirâğı görmeden pervâne olmuş
 Dimişlerdür gelenler bizden öñdin
 Ki kulak 'âşık olur gözden öñdin

Husrev'i çekemeyenler, Hürmez'e yakınıp, oğlunun Şah olmak istediğini, kendi adına para bastırıldığını söylerler. Buna öfkelenen Şah, oğlunu zincire vurmaya kararlaştırır. Büzürc Mihr bunu haber alınca durumu Husrev'e anlatarak hemen uzaklaşmasını söyler. Husrev, Şirin gelirse ona ikramda bulunmalarını adamlarına tenbih ederek, av bahanesiyle sarayından çıkıp Ermen yolunu tutar. Birkaç gün at sürdükten sonra, Şirin'in yıkanmakta olduğu havuz başına varır. Havuzun içinde güzel bir kızın yıkanmakta olduğunu görüp şaşkınlıktan parmağı ağzında kalır. O sırada başını kaldıran Şirin, karşıda bir atlının durduğunu görünce utancından titremeğe başlar. Bu hali gören Husrev başını çevirdiği sırada, Şirin hemen sudan çıkar, atına sıçrayıp kaçar. Bir yandan da: "Acaba gördüğüm Husrev miydi?" diye düşünür ve kendi kendine:

Girü dir sehville girme günâha
 Ki secde olmaz iki kıble-gâha

Biraz sonra Husrev başını çevirip de kızı göremeyince her yanı arar; ama kimseyi bulamaz. Gördüğü kızın Şirin olduğunu sezerek şöyle yakınır :

Didi gerçi ki rüşen âba irdüm
 Çün elden gitdi âteş-tâba irdüm
 Çün ol gül-berk gitdi bu çemenden
 Nola dil pâre olursa tikenden
 Bu küh-sâr içre buldum bir güher-gene
 Safâsın sürmedüm kaldı baña renc

Şirin bir iki gün daha gittikten sonra Medayin şehrine varır. Husrev'in sarayına gider; onun gönderdiği yüzüğü göstererek kendini tanıtır. Husrev'in adamları konuğu karşılayarak bir saraya yerleştirirler. Şahlara yaraşan bir şölen çekerler. Husrev'in bir iki gün için ava çıktığını söylerler

Şirin, birkaç gün sonra Husrev'in babasından korkup kaçtığını duyunca çok üzülür. Çeşme başında gördüğü delikanlının Husrev olduğunda artık kuşkusu kalmaz; derdinden hastalanır, sararıp solar.

Bunu gören cariyeler: “Üzülmeysin, buraya yakın yerde bir yaylak vardır. Emredin orada size bir saray yaptırırım” derler. Usta bir mimar bularak kısa bir zamanda büyük ve süslü bir saray yaptırırlar. Şirin saraya yerleşir. Yanındaki mücevherlerden birazını satarak güzel cariyeler alır. Onlarla birlikte içip eğlenmeğe koyulur.

Öte yandan Husrev Ermen’e varır. Bunu haber alan Mihin Banu Husrev’i karşılar; saraya konuk edip şölenler verir.

Bir gün Husrev yalnızca içerken bir hizmetçi girip Şavur’un geldiğini söyler. İçeri giren Şavur olanı biteni anlatır. Husrev’in emri üzerine Şirin’i getirmek üzere Medayin’e gider.

Husrev’in Ermen’de olduğunu öğrenen Şirin, hemen yerinden sıçrar; atlanıp Şavur’la birlikte yola çıkarak Ermen’e varır. Mihin Banu’un elini öper. O da Şirin’i affederek suçunu yüzlemez. Şirin’in döndüğünü Şavur’dan işiten Husrev keyiflenir. Meclis kurdurup sevgilisinin şerefine içer.

Şirin’in Husrev’e âşık olduğunu anlayan Mihin Banu, bir gece kızı çağırarak şöyle konuşur ve şu öğütlerde bulunur :

Seni âşüfte kılmış ‘ışk-ı Husrev
 Seni dīvâne itmiş ol meh-i nev
 Hevā-dānısın ol serv-i revānuñ
 Dil-efkārısın ol ārām-ı cānuñ
 Anı hem uğradup ‘ışkuñ belāya
 Düşürmüş serv-i kıddüñi hevāya
 Beni şanma k’olam bāguñ rakıbi
 İdem gülden cüdā ol ‘andelıbi
 İcāzet virürem kim gāh u bīgāh
 O hürşidile şohbet eyle sen māh
 Velī şol şartile kim ey gül-endām
 Elüñde pürmey-i ‘işmet ola cām
 Çün ‘ışkuñ dāmenine urdı ol çeng²⁶
 Hevāsına uyup sen kıлма āheng
 Muḥālif perdeden kılsa ser-āğāz
 Maḳāmuñ değış olma aña dem-sāz

²⁶ Çeng = el, pençe, bir nevi saz.

Açılma gül bigi meclisde zinhâr
Şakın kim bülbülün minķârıdur hâr ²⁷

Hevāya uyma ey serv-i sehî-ķad
Bu seyle eyle işmet perdesin sed

Hevādan tāze gül pejmürde olur
Hevādan şem'-i meclis mürde olur

Dilersen kim şaňa yâr ola Pervîz
Cüdā olmaya şîrinden şeker-rîz

Ayağın eyle ferzîn-bend-i kâbîn ²⁸
Ki ruh döndürmeye Şâh-ı Cem-âyîn

Ki haţţ-ı mihrîbânî oldu kâbîn
Sicill-i cāvidānî oldu kâbîn

Dilersen kim daği muhķem ola bend
Kıl ol ser-geştei pā-bend-i ferzend

Dime kim şâhdur Husrev zeber-dest
Gerek kim dāmenüñden dest ide pest

Eğer ol şâh ise biz şeh-nişānuz
Eğer ol māh ise bir āsmānuz

.....

Ayağ baş serv bigi ser-firāz ol
Aķar şu bigi pāk ü pāk-bāz ol

Mihin Banu'dan izni alan Şirin Husrev'i ziyarete gider. Husrev Şirin'i karşılayarak hemen meclis kurulmasını emreder. Sofralar hazırlanır, şölenler verilir.

Şeh'ün varidi bir 'avvādı üstād ²⁹
Felek komışdı aña Bārbed ad

Ururdı bir tarafından zaħme-i 'ūd
İderdi ta'ne-i elhān-ı Dāvūd

Nigāruñ varidi bir muṭribi hāş
Terennüm kılsa çerh olurdu raķķāş

²⁷ Minķar = ufak kuş gagası.

²⁸ Ferz = satranç oyunundaki taşlardan biri; kâbîn = nikâh.

²⁹ 'Avvād = ud çalan.

Özi meh-çihre vü adı Nikisâ
 Eline çeng alup ol zühre âsâ
 Olurdu bir yañadan ‘uda dem-sâz
 Nevâdan gösterüp ‘uşşaka şehnâz

Husrevle Şirin bir ay kadar böylece vakit geçirirler. Bir gün yine içip eğlenirlerken :

Çü kıldı âteş-i mey Husrev’i germ
 Olur helvâ-yi şîrîn yimeğe nerm
 Görüp ol kumrî-ı güyâyı pürşevk³⁰
 Diler kim boynına kolın ide tavk

Öfkelenip yerinden fırlayan Şirin :

Didi Şâhâ ikende olma hûd-kâm³¹
 Beni uyup hevâya kılma bed-nâm
 Dil-i ma‘şûka gerçi nerm hûşdur
 Velî ‘âşık olanda şerm hûşdur

Beni ol murğ şanma k’idesin şayd
 Beni ol şayd şanma kim olam kayd

.....
 Yeter boynumda bâr-ı miñnet ü şevk
 Koluñdan eyleme ben kumrîya tavk
 Belüme tolama koluñ kemer vâ
 Ki müye dâğ-ı âteşden hazer var³²

Çınâr âsâ eliñ çek dâmenümden
 Var âzâd ol hevâ-yi süsenümden

Husrev çok ısrar ederse de, Şirin razı olmaz; çıkıp gider. Husrev yalnız kalınca öfkelenir: “Ermen bana bugünden haram olsun” der ve Şebdiz’e binip yola çıkar; dağları, ovaları aşip Rum diyarına erişir.

Rum Kayseri Husrev’in geldiğini haber alınca beyleriyle birlikte onu karşılar. Şölen çekip Husrev’i tahta oturtur :

Meğer virmişdi bir kız Kayşer’e Hâk
 Gül-i ruhsârı bâğ-ı hüsne revnağ

³⁰ Güyâ = söyliyem.

³¹ İkende = çok.

³² Mû = kıl.

Boyı beñzer nihâl-i cûy-bâra
 Cemâli tâze gül-berk-i bahâra
 Leb ü dendândan ol serv-i gül-endâm
 Karişdurmuş şanasın kand ü bādâm³³
 Degül dürr ü güher kim ol yegâne
 Şaçıdur mi'ceri dāmına dâne³⁴
 Lebi 'İsî-i cān-bağş adı Meryem
 Cemâli şan bahār-ı bāğ-ı hurrem
 İki ebrûsı arasındaki hâl
 Şan ol şeh-bāzdur açmış per ü bāl
 Virüp ol duğteri Pervîz'e Kaysar
 Şan itdi āftābı māha hem-ser
 Bir ay miqdārı 'ars ü sūr oldı³⁵
 Ki şeh ol sūrdan mesrūr oldı

Bu sırada İran'dan gelen bir haberci, Behram-ı Çubin'in Hürmüz Şah'ı öldürüp tahta geçtiğini bildirir. Bu kara haberle canı yanan Husrev, Kayser'in hazırladığı ordu ile İran üzerine yürür. Behram da ordusunu toplayarak onu karşılar.

Muqâbil oldı çün ol iki deryâ
 Olur pürmeve-i âhen küh u şahrâ

 Belürdi bāng-ı kūs ü nâle-i nây
 Figān-ı tabl ü feryād-ı heyâ-hây
 Şeh'üñ tahtın getürdi bir nice pîl³⁶
 Dilâverler yürüdi mîl dermîl
 İrişdi gerd-i leşker āsmāna³⁷
 Ki kalmış kehkeşān andan nişāne

 Siper olmuş terāzū-yı belâ-senc³⁸
 Ki tartar keffe keffe miḥnet(ü) renc

³³ Kand = şeker.

³⁴ Mi'cer = kadınların başörtüsü.

³⁵ 'Ars = sevinç, ferahlık.

³⁶ Pîl = fil.

³⁷ Gerd = toz, toprak.

³⁸ Belâ-senc = bela tartan.

Bırakmış tîğ u hancer çäk-çäki
 Derün-ı zehre-i pürzehre çäkî
 Kemâne kalmış aşüfte keşâ-keş
 Şalup ebrüya çîn olmuş müşevveş
 Kılıçdan çekdi her merd-i speh-dâr
 Hayâtı sermediden yaña dîvâr

Kılıç çevgân idi vü kelleler top ³⁹
 Dilâverler şalar meydâna aşub
 Degüldür naqş-ı na'l-i esb(ü) tevsen ⁴⁰
 Zemîn yırtup yüzün ururdu nâhün
 İderdi kelle raqş âvâz-ı zıhdan ⁴¹
 Aqardı cüy-i hün çeşm-i zırhdan ⁴²
 Şu deñlü kim irişdi tîr-i kîne
 Müşebbek oldı her şanduk-ı sîne

Savaş sonunda Behram'ın ordusu yenilir; başını keserek Husrev'in önüne getirirler. Büzürc Mihr saltanat taç ve tahtını Husrev'e teslim ederek, adaletten ayrılmamasını, yüksek yerlere alçak insanları getirmemesini, fakirlerin parasıyla hazinelerini doldurmamasını, yetimlerin göz yaşını görüp kese kese gümüş biriktirmemesini, süse heves etmemesini, içkiye düşkün olmamasını söyleyerek öğütlerde bulunur.

Şirin, Husrev'in hasretiyle dertli ve yaralıdır. Ağlayıp inler, uçan kuşlara seslenir. Sabırlı olmasını söyleyin Mihin Banu'un ve Şavur'un sözleriyle biraz yatıştır.

Mihin Banu'nun ölümü üzerine Şirin Şah olarak tahta geçer. Fakat o aşk dilencisidir. Husrev'in Meryem'le evlendiğini işitince büsbütün yaralanmıştır. Şavur'a :

İrişdür cānı cānān şohbetine
 Bu Belkīs'ı Süleymān hıdmetine
 Meşeldür kim bir elden çıkmaz âvâz
 İki bāl olsa eyler murğ pervâz

diye yalvarır.

³⁹ Çevgân = eğri başlı bir nevi cirit.

⁴⁰ Tevsen = azgın at.

⁴¹ Zıh = yay kirişi, şerit, çizgi.

⁴² Zırh = zırh.

Daha çok dayanamayan Şirin hazineleriyle adamlarını alarak Medayin'e doğru yollanır. Şehre girince, Şavur hemen Husrev'e giderek Şirin'in geldiğini haber verir. Husrev sevinç içindedir. Ancak Meryem'den dolayı üzgündür. Meclis kurulmasını emrederek içmeğe başlar. Barbed sazla birlikte Şirin'in gelişini manzum olarak söyler. O söyledikçe Husrev inciler döker; bir sözüne yüz mücevher verir.

Şair sözlerine şunları ekliyor :

Eğer şimdi diseñ yüz şi'r-i rengin
İrişmez gevher illâ müşt-i sengin ⁴⁴

Hüner-mend eşkden dāmān ider pür
Hünersizler serā-pā ğarkā-i dūr

Görimez ehl-i dāniş fül-i aħmer
Denī-ṭab'ūñ tufeyli ma'den-i zer

Şair buraya gelince, küçük bir manzumede kendisinden söz ettikten sonra sözlerini şöyle bitiriyor :

Beni Ferhād'a hem-derd eyledi 'ışk
Beni bir derd-perverd eyledi 'ışk
Anuñcün eyledüm feryāda bünyād ⁴⁵
Bu miħnet-nāme-i Ferhād'a bünyād
K'añılam şi'r-i ğam perverdümile
Beni yād ideler hem-derdümile

Bu beyitlerden sonra Ferhat'ın hikâyesine geçiyor :

Bir gün Şirin Şavur'ı çağırarak: "Bu sarayda bir süt havuzu olsaydı da dağın çobanı süt sağdıķça hemen bu havuza dökülseydi" der. Buna cevap olarak :

Didi Şāvūr k'ey māh-ı perī-zād
Bu şehir içre füsün-ger var bir üstād
Ki olmuş adı Ferhād-ı hüner-mend
Mühendislikde yokdur aña mānend
Ser-i tişeyle eyler naķş-ı mermer ⁴⁶
Su üzre şanki resm-i bād-ı şarşar

⁴⁴ Müşt = yumruk, tokat.

⁴⁵ Bünyād = temel.

⁴⁶ Tişe = keser, taş yonacak alet.

Kaçan şalsa külüng ü tîg senge⁴⁷
 Düşerdi seng ü âteş şanki cenge
 İki şāgird idük anuñla hem-pîr⁴⁸
 Ol oldı tîşe-dār ü ben kalem-gîr

Şavur Şirin'in izniyle hemen Ferhat'ı alıp getirir. Şirin perde arkasından amacını anlatır :

Görür Ferhād kim bir kumrî-i şevk
 Ki sîmîn-gābgāb olmuş boynına tavk⁴⁹
 Kılur bir perdeden 'uşşāka āheng
 Cihānı eyler ol kūçek-dehen teng
 Çū Ferhād işidür bir şavt-ı dil-keş
 Ki şalar 'ūd bigi cāna âteş
 Işırdı parmağın bîhūs kaldı
 Lebine mühr urup hāmūs kaldı

Şirin'in emriyle işe başlayan Ferhat, kısa zamanda sarayın önünde havuzu tamamlar. Dağdan gelen süt havuzu doldurur. Şirin cariyelerle gelip de havuzu görünce Ferhat'ı çağırır. Hazineslerini açıp mücevherlerini döker, ona sırmalı giysiler giydirir.

Şirin'in aşkıyla tutuşan Ferhat kendini dağlara vurur. Kızları çılgın gibi dolaşarak ağlayıp inler.

Bunu haber alan rakip, gidip durumu Husrev'e anlatır. Bu haberle zehir içmişe dönen Husrev Ferhat'ı getirtir.

Görür Hüsrev bir ebr-i ra'd-heybet
 Eğerçi küh ammā berk-sîret
 Tenini beñzedür bir küh-sāra
 Serā-pā kıllarını mişe-zāra⁵¹

Ferhatla şöyle konuşur :

Didi kimsin sen ey ferzāne üstād
 Eytdi cuğd-ı vîrān-ı gam-ābād⁵²

⁴⁷ Külüng = kazma, taş kıran demirden alet.

⁴⁸ Hem-pîr = ustaları bir.

⁴⁹ Gābgāb = çene altı; tavk = gerdanlık.

⁵⁰ Mişe-zār = ormanlık.

⁵¹ Cuğd = baykuş; aytmak = söylemek.

⁵² Şür = tuzlu, şamata, gavga, uğursuz, kir, pas, acı su, göz yaşı; telh = acı; telh-kām = umudsuz, kederli.

Didi ne yirde eylersin iķâmet
 Eytdi meskenüm kûy-ı melâmet
 Didi kim aldı ârâm u ķarârũ
 Eytdi ĥasreti yâr u diyârũ
 Didi kim dâġ-ı ıřķa ne nişândur
 Eytdi kim siriřk-i ĥũn-feřândur
 Didi sũzân mıdur gönlũndeki derd
 Eytdi řu'lesidür ĥihre-i zerd

.....

Didi kim ıřķdan göster 'alâmet
 Eytdi kim yeter dâġ-ı melâmet
 Didi kim menzilũ kûy-ı 'ademdür
 Eytdi kim 'adem evvel ķademdür
 Didi nice řehũn olduñ ġulâmı
 Eytdi řũr-ı şirîn telĥ-kâmı ⁵³

Didi ķanuñdan icsem câm-ı pürĥũn
 Eytdi kîne-cũdur devr-i gerdũn
 Didi eyler misin zũlfi ĥayâlin
 Eytdi boynuma aldum vebâlin
 Didi görür misin ol serv-i nâzı
 Eytdi ger bulam 'ömr-i dirâzı

.....

Didi ġüldũn mi ĥıç ol ġonce-femden
 Eytdi oldu dil pürĥũn bu ġamdan
 Didi ġirse ele ol dâmen-i pâk
 Eytdi řevķdan idem yaķam ĥâk
 Didi turma anuñ pîrâmeninde
 Eytdi ĥas olur ġül dâmeninde
 Didi ġeĥdüñ mi yoksa cân u serden
 Eytdi üřde řemřir üřde ġerden
 Didi kim sîm ü zer al ey cevân-merd
 Eytdi kim yeter eřk ü ruĥ-ı zerd
 Didi divâneye dirler ķalem yok
 Eytdi dilde sevdâdan raķam yok

Husrev bu hazır cevaplık karşısında söyleyecek bir söz bulamaz; başka bir çare düşünür. Onu oyalamak için Bisütun dağına yarmağa memur eder. Ferhat :

Buyurursuñ idem bir sihr ü efsün
K'ola ol küh bir şahrâ-yı hāmün⁵⁴
Velî şartum budur k'ide Şehen-şāh
Nigāruñ dāmeninden desti kütāh

Şirin'in adını duyunca öfkelenen Husrev sesini çıkarmaz. Ferhat'ı umudlandırarak Bisütun'a gönderir.

Emri alan Ferhat dağı delmeğe başlar. Sabahdan akşama kadar kabrini kazar gibi ıztırap içinde çalışır. Sonra sabaha kadar geceye seslenerek derdini döker; yanar yakılır. Sabah olunca tekrar dağı delmeğe koyulur.

Ferhat'ın halini öğrenen Şirin, dağı görmek üzere atına binip Bisütun'a gider :

Ṭulū' itdi çün ol ferhunde-aḥter
Bulur her seng-pāre ḳadr-ı gevher
.....
Çū Şirīn'i görüp āşüfte Ferhād
Çeker sūz-ı derūndan dūd-ı feryād
.....
Gelüp Şirīn ile bir lāle-peyker
Ṭutardı elde bir gül-reng sāḡar
Alup Şirīn anı Ferhād'a şundı
Feraḥ cāmını ol nāşāda şundı
Çün ol peymānei nūş itdi Ferhād
Derūndan mey bigi cūş itdi Ferhād
Sücūd itdi revān ol çeşmi meste
Perestiş eyledi ol mey-pereste

Şah'ın adamlarından biri Şirin'in dağa gidip Ferhat'a içki sunduğunu haber verir. Öfkelenen Husrev: "Artık bu ateşi söndürmek gerek" deyip, güvendiği adamlarından birine danışır. O da: "Emret, birini bulalım. Ferhat'a gönderip Şirin'in öldüğünü duyuralım. Bu haberi alınca dayanamaz, o da ölüp gider" der. Bu işe yarayacak bir kocakarı da bulur.

⁵⁴ Hāmün = büyük düz ova.

Leb-i gür üzre tâbüt-ı mu'allak⁵⁵
 Lebi üstinde ol bînidür elhak⁵⁶
 Dehân-ı çâki dehliz-i 'ademdür
 İki leb şan der-i endüh-ı gamdur
 Ser-i bîninde ağzı çâh-ı nâpâk⁵⁷
 Ecel pâyında şan bir keşdür çâk⁵⁸
 Cebîni tahtadan bir köhne dîvâr
 Kaşı dîvâr üstinde siyeh mâr
 İki pistânı şan müşt-i yek-engüşt⁵⁹
 Ecel dîvâridur ol müşte hem püşt⁶⁰
 Yüzi kara kedû-yı zift bigi
 Gözi gök şîşe-i pürneft bigi
 Dehân içre zebânı kılsa güftâr
 Kımlar gür içinde şan ser-i mâr

Kocakarı eline tesbihini ve çomağını alarak dağa gider. Ferhat'ı görünce yanıp yakılarak ona Şirin'in öldüğünü söyler. Bu kara haberi alan Ferhat, göğsünü bağrını parçalar; Şirin'in hayaline seslenerek dövündükten sonra can verir.

Ferhat taş yontarken kullandığı külüngün sapını, sevgilisinin boyuna benzediği için servi ağacından yaparmış, can verdiği sırada elinden toprağa düşen ağaç parçası, birdenbire yeşerip taze fidan olur. Büyük bir mezar yaparlar; halk her yerden gelip ziyaret eder.

Husrev yaptıklarına pişmandır. Türbeyi ziyaret ederek orada büyük bir imaret yapılmasını emreder.

Ferhat'ın ölümünü duyan Şirin, yakasını yırtıp ağlar; matemlere bürünür; Ferhad'ın mezar taşını yaptırır.

Şirin'in matem tuttuğunu öğrenen Husrev, ona bir mektup yazdırarak sitem ettikten sonra :

Şaçun tağıtma kim tül-i emeldür
 Ölen ardınca ölmüş yok meşeldür

⁵⁵ Gür = mezar.

⁵⁷ Çâh = kuyu

⁵⁸ Keş = ayakkabı.

⁵⁹ Pistân = meme; yek-engüşt = tek parmaklı.

⁶⁰ Püşt = arka, sırt.

diye onu teselli eder. Şirin mektubu alınca hem üzülür, hem sevinir. Mektubu göğsüne basarak sabreder.

Meryem ölür. Bunu işiten Şirin :

Olur bir nev'den mahzûn u ğam-kîn
Ciğer-hûn sîne-süzân dîde-nem-kîn

Ki 'âkıl olan itmez merke şādī
Olursa fil-meşel merk-i e'ādī

Veli bu yüzden oldu şād ü mesrûr
Ki ol gül-şenden oldu hâr u has dûr

Şirin de Meryem'in ölümü üzerine Husrev'e bir mektup yazıp baş sağlığı diler. Mektubu alınca Husrev'in gözleri dolar; önce üzülür, sonra hem ağlar, hem güler.

Daha çok dayanamayan Husrev, Şirin'le evlenmeğe karar vererek:

Buyurdu pâdişâh-ı heft iklim
Ki göre sâ'at-ı sa'd ehl-i taqvim

İderler ihtiyâr-ı vaqt-ı meymûn⁶¹
Mubârek tâli' ü fâl-i hümâyûn

Yıldızlar uygun düşünce nikâh kıyılır. Halk bayram yapar. Husrev Şirin'e şu hedihyeyi gönderir :

Virüp biñ mâde üstür çerh-timşâl⁶²
Kamu zerrîn-derây ü sîm-halhal⁶³

Şütürler kim yükidür la'î-i rahşân
Şanasın her biri kûh-ı Bedahşân

Çekerci on biñ üstür bâr müferres⁶⁴
Tolu iksûn ü dîbâ-yı munaqqaş⁶⁵

Virür biñ esb k'ola na'li zerrîn
Licâm ü zîni la'î-i gevher-âkîn⁶⁶

Hitâyî-zâde on biñ mâh-peyker
Ki hüsünin görse hursîd ola çâker

⁶¹ Meymûn = uğurlu.

⁶² Mâde = dişi; üstür = deve.

⁶³ Derây = çingirak.

⁶⁴ Müferres = döşenmiş.

⁶⁵ İksûn = rengi siyah, ya da siyaha çalar değerli bir kumaş.

⁶⁶ Licâm = hayvanın ağzına takılan gem; zin = eğer.

Gulâm-ı Rûmî biñ mâh-ı kabâ-püş
Ki kılmışlar hilâlî halka der-güş

Girü zengî-i hâdim ‘anberîn-fâm
Sevâd-ı dîde veş mergüb-ı eyyâm

Kenîzek gönderür biñ sîb-pistân ⁶⁷
Nice pistân ki nârenc-i gül-istân ⁶⁸

‘Abîr ü müşk hirmenden ziyâde
Dür ü la‘l ü güher minden ziyâde

Husrev, Şirin’i karşılayarak sarayına götürür. İçki meclisi kurulur.
Nikisa eline sazını alıp çalmağa ve okumağa başlar.

Husrev Şirinle yalnız kalınca :

Derâgüş idüp ol serv-i revânı
Başar bağına ol ârâm-ı cânı

Alup kâm-ı dil ol gonce-dehenden
Tenekkül eyledi sîb-i zeķandan ⁶⁹

Ki itdi zülf-i yârı boynına tavķ
Olup bir kumrî-i güyâ-yi pürşevķ

.....
Tolaşdı birbirine serv ü sünbül
Hiçâb olamadı pîrâhen-i gül ⁷⁰

Tutardı Şâh bir nârence-i zerrîn
Mücevvef lik müşk ü ‘anber-âkîn ⁷¹

Koyup nârenci aldı nâr-ı pistân
Ki oldur mîve-i şîrîn-i bustân

Şikâr ü şayda meylittikçe şeh-bâz
Biraz itdi kebüter şîve vü nâz

Çün ol âhû-yı Çîn râmoldı şîre
El urdı nâfe-i müşkîn-ħarîre ⁷²

⁶⁷ Kenîzek = cariye.

⁶⁸ Nârenc = turunç.

⁶⁹ Tenekkül = bir yerden başka bir yere göçmek, meze almak; sîb = elma;
zeķan = iki çene kemiğinin birleştiği yer.

⁷⁰ Hiçâb = perde.

⁷¹ Mücevvef = içi boş.

⁷² Nâf = göbek; nâfe = ahunun göbeğinden çıkan misk, sevgilinin saçı.

Açup mercânile durc-i güher ol
 Deler elmasile lülû-yi ter ol
 Kilid-i la'î açar kûfl-i sîmîn
 Olur ol sîm-i dürc-i gevher-âkîn
 Şaçup ebr-i tenâsül dâne-i dür
 Olur dür-dânededen sîmîn şadef pür
 Harîm-i gül-şene şan revzen itdi
 Nihâl-i bâğ-ı câmı sūsen itdi
 Şurâhîden çū doldu cām-ı gül-gūn
 Şaçıldı katre katre cur'a-i hūn

Husrev, Şirinle gece gündüz içip eğlenmektedir. Yeni evliler arasına kırları dolaşmakta, zaman zaman saz dinleyip kadeh çekmektedirler. Husrev içkiden başını kaldırmaz; her şeyi unuttur.

Öte yandan, Husrev'in kendine veliaht yaptığı zalim veziri halkı kasıp kavurmaktadır. Bu yüzden ülke çok kötü duruma düşmüştür.

Bir gün Husrev Şirinle içip eğlenirken, bir haberci Muhammed Peygamber'in mektubunu getirir :

Açup ol nāmei çūn gördi Pervîz
 Göründi ejdehâ veş heybet-engîz
 Cenâb-ı Kuds'den olmuş mü'eyyed
 Tırâz-ı nāmı Allahu Muhammed⁷³

Peygamber, mektubunda Husrev'i islâm dinine çağırmakta, teklifi kabul etmeyecek olursa, Husrev'in başına gelecek belâ, mektubun sonunda Peygamber'in ağzından şu satırlarla belirtilmektedir :

İdersem ger berevc-i hâke fermân
 Ola üstüñde ebr berķ u bārân
 Du'â şeh-bâzını ger idem irsâl
 İçüp kanuñ ura bağruña çengâl
 Gözüñe hâr ola (hem) naħl-i bâğuñ
 Ola nişter giyâh-ı bâğ u rāğuñ
 Şekerden nuķlüñ ola seng-i kâtil
 Tola cām-ı meyüñ zehr-i helâhil
 Ola bir tahta-i tâbüt tahtuñ
 Gide ol devlet ü iķbâl ü bahtuñ

⁷³ Tırâz = süs, üslûp.

Husrev :

Görüp bu nâmeyi oldı gâzab-nâk
 El urup gence bigi eyledi çâk
 Didi kimdür viren bu dîn peyâmın
 Ki yazmış nâmum üzre kendü nâmın
 Ser ü ser-ğayl oğurlar mı 'Arab'da
 Şeh ü şeh-zâde midür ol nesebde
 Eğer Kayşer eğer Hâkân-ı Çîn'dür
 İşigümde gulâm-ı kemterindür
 'Arab kanın döküp ger eylesem kîn
 Ola her rîk-i Baḥâ la'î-i rengin ⁷⁴

 Çû pâ-mâl idem ol mülki şitâbân
 Ser-i a'dâ ola rîk-i beyâbân ⁷⁵

Tanrı'nın yardımı olmazsa kişi doğru yolu bulamaz.

Husrev'in Meryem'den doğan bir oğlu vardır. Şiruye adındaki bu delikanlı, akılsız, fakat fitnede tilkidir. Husrev'i sevmeyen devlet adamları, onun keyfine düşkünlüğü yüzünden memleketin yıkılmakta olduğunu söyleyerek, babasını öldürüp saltanat tacını giymesi için Şiruye'yi kandırırlar. Bir gece Husrev Şirin'in koynunda sızmış yatarken, Şiruye içeri girip babasını hançerle öldürür. Husrev nasıl Peygamber'in mektubunu parçaladıysa, onun bağı da belâ kılıcıyla öylece parçalanır.

Şirin üstünü başını yırtıp bağırır; yanıp yakılır. Matem belirtisi olarak :

Çû kesdi 'anberin gîsü-yı pürham
 Olur 'ömr-i dirâzı 'âlemün kem

Yine matem belirtisi olarak :

Perîşân eyleyüp gîsü u bayrak
 İderler pâre pâre ceyb-i sancağ
 Ne deñlü varise esb-i güzide
 Olur ma'kûs-ı zîn ü düm-bürîde ⁷⁶

⁷⁴ Baḥâ = Mekke'de dağ arasında bir derenin adı.

⁷⁵ Rîk = kum

⁷⁶ Düm-bürîde = kuyruğu kesilmiş.

İdüp ma'kūs-ı esbāb-ı tecemmül⁷⁷

Alup dibāyı ururlar siyeh cül⁷⁸

Şirin, kocasının tabutunu göz yaşları içinde izler. Kabrin başına gelince, Husrev'in yüzünü bir kez daha görmek için tabutu açtırır. Sessiz üstüne kapanıp ağladıktan sonra, hançerini göğsüne saplayıp sevgilisinin üstüne yığılır. Her ikisini de bir yere gömerler.

Bu yalan dünyaya gönül verme. Ne olsa sonu ölümdür. Şair bu manzumenin sonuna eklediği 10 beyitle Tanrı'ya yalvarıyor. Hikâye şu beyitlerle sona ermektedir :

Celîlî'i sen eyle ehl-i tevfiķ

Gider taķlîdini keşf eyle taķķiķ

Gözini nūruñile eyle bînā

Dilini zikrūñile eyle gūyā

Şirāt-ı şer' üzre mustaķîm it

Cenāb-ı Kuds'de anı muķîm it

Şair kitabın sonuna eklediği 46 beytlik "hatime" bölümünde eserin yazıldığı tarihte beyt sayısını ve o sıradaki yaşını şu beyitlerle açıklıyor:

Tokuz yüz on sekiz olmuşdı hicret

Ki pāyān buldı bu tōmār-ı miķnet

Bidāyet ğurre-i āķır cümāzēyn

Nihāyet āķır-ı ūlā-i 'ideyn

Sorarsañ ger bu nazm-ı dūr-miķālî

İki biñ on doķuz oldı şümārı

Çū baķır-ı tab'dan bu dürr-i nādir

Yigirmi beş yaşumda oldı şādır

Hamse meydana getirmek istediğini de şu beytiyle bildiriyor :

Budur peyveste bu göñlüm merāmı

K'olam hem-pence-i genc-i Nizāmî

Şair, eserinin Şeyhî'nin eserinden çok kısa olduğunu, ama hikâyeyi uzatmamak için bu yolu tuttuğunu, dertten bağı yanık olmasa Firdevsî'nin *Şah-name*'sine el uzatacağını, onun 30 yılda meydana getirdiği eseri kendinin 30 ayda ortaya koyabileceğini yazdıktan sonra, Padişahı överek eseri tamamlıyor. Son beyit :

Bu gül-zārı şolar kim ideler seyr

Diyeler bāğ-bāna 'ākîbet ħayr

⁷⁷ Tecemmül = süslenmek.

⁷⁸ Cül = çul.